

ARTIKKEL 1

NLA Høgskolen – en frittstående institusjon i universitets- og høgskolesektoren

Gunhild Hagesæther

NLA Høgskolen

Sammendrag: Artikkelen gjør rede for hvordan NLA Høgskolen har utviklet seg i spenningsfeltet mellom det å være en høgskole på lik linje med andre høgskoler, og det å beholde og utvikle sitt særpreg som kristen høgskole. Det er vist hvilke konsekvenser endringene i gjeldende lover og andre bestemmelser på nasjonalt nivå har hatt, og hvordan høgskolen har forholdt seg til disse og brukt det handlingsrommet som er gitt.

Ved etableringene av NLA Høgskolen var det ikke noen lov for private høgskoler. Nå gjelder en felles lov for statlige og private høgskoler. Universiteter og høgskolers rett til å utforme sitt eget verdimeslige grunnlag og de ansattes akademiske frihet er lovfestet. Det samme gjelder bestemmelser om statstilskudd. Regelverket og kontrollen fra statens side er blitt vesentlig mer detaljert. Både forutsigbarheten i forhold til og avhengigheten av staten er blitt større. Hovedkonklusjonen er at NLA Høgskolen har gode muligheter for å konkurrere på like vilkår med andre høgskoler, og til å bidra til bredde, kvalitet og innovasjon innen høyere utdanning.

Nøkkelord: NLA Høgskolen, private høgskoler, akademisk frihet, utdanningspolitikk

NLA Høgskolen er en del av universitets- og høgskolesektoren. Samtidig er høgskolen en selvstendig institusjon med sitt eget formål og særpreg. Utviklingen av institusjonen har skjedd i spenningsfeltet mellom disse to premissene. At det er tale om et spenningsfelt, betyr ikke at det til enhver tid har vært eller trenger være motsetninger. Spenningen har gitt impulser til både nyskaping og tilpasning, ofte slik at realiseringen

Sitering av denne artikkelen: Hagesæther, G. (2020). NLA Høgskolen – en frittstående institusjon i universitets- og høgskolesektoren. I Hagesæther, G., Innerdal, G. & Kvam, B. (Red.), *NLA Høgskolen. Fagutvikling og sjølvforståing på kristen grunn* (s. 9–33). Oslo: Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.102>
Lisens: CC BY-NC-ND.

av målene forutsatte tilpasning, og at tilpasningen har skjedd gjennom videreutvikling av egenart.

Artikkelen belyser hvordan NLA Høgskolen har utviklet seg i spenningsfeltet mellom det å være en høgskole på lik linje med andre høgskoler, og det å ha et særpreg som kristen høgskole. Oppmerksomheten er konsentrert om NLA Høgskolens plass og funksjon innen høgre utdanning. Forskning, utviklingsarbeid og formidling, som sammen med utdanning er universitetenes og høgskolenes oppgave (universitets- og høyskoleloven 2005: § 1-3; se også Vedtekter NLA Høgskolen AS),¹ vil bli trukket inn i en del sammenhenger, men ikke stå sentralt i fremstillingen.

Ulike sider ved NLA Høgskolens særpreg blir belyst i andre artikler i denne antologien. Sentralt i denne forbindelsen står Stein M. Wivestads artikkel om NLAs basis og formål og Oddvar Johan Jensens artikkel om evangelisk-luthersk tro som verdigrunnlag for undervisning og forskning. I den foreliggende artikkelen blir det vist til disse og andre av artiklene.

Bakgrunnen for etableringen av NLA Høgskolen i 1968 og institusjonens utvikling gjennom 50 år er presentert i boken *Frå akademi til høgskule* av Kristian Helland og Lars Gaute Jøssang (2018). Når det gjelder NLA Høgskolens historie, bygger denne artikkelen på stoff som allerede er presentert der. Fremstillingen av universitets- og høyskolesektoren vil i hovedsak være basert på offentlige utredninger, stortingsdokumenter og lover. Vekten er lagt på de delene av utviklingen innen sektoren som har hatt størst konsekvenser for de private høgskolene generelt og NLA Høgskolen spesielt. Bjarne Kvams artikkel fra 2009, «Frå privathøgskulelov til felles lov for universitet og høgskular 1986–2005», har vært nyttig i denne sammenhengen. I tillegg er informasjon fra hjemmesidene til universiteter og høgskoler blitt brukt.

Lov om universiteter og høgskoler (Universitets- og høyskoleloven av 2005) omtaler de høgskolene som ikke eies av staten som «private høgskoler». Dette gjelder også etter at navnet på privatskoleloven er endret til lov om frittstående skoler. Artikkelen bygger i stor grad på lover og departementale skriv, og jeg velger derfor å bruke betegnelsen «private høgskoler».

¹ NLA Høgskolens hjemmeside.

Høgskolens navn er endret flere ganger. I artikkelen bruker jeg det offisielle navnet til høgskolen på det aktuelle tidspunktet. Der presentasjonen ikke refererer seg til noe bestemt tidspunkt, vil dagens navn, NLA Høgskolen, bli brukt.

Den historiske fremstillingen blir disponert ut fra lovgrunnlaget for privat høgskolevirksomhet, men slik at strukturreformen har fått et eget delkapittel. Delkapitlene vil fokusere på:

- utviklingen fra etableringen av NLA Høgskolen til vedtak av privat-høgskoleloven (1966–1986),
- utviklingen under privathøgskoleloven (1986–2005),
- utviklingen under universitets- og høgskoleloven (2005–2019),
- strukturreformperioden (2008–2019).

For hver periode vil oppmerksomheten bli rettet mot de konsekvensene den rådende politikken og utviklingen innen statlig sektor har hatt for de private høgskolene. NLA Høgskolen vil stå i sentrum, men de problemer og valg denne høgskolen har stått overfor, viser begrensninger og muligheter som har hatt aktualitet også for andre private høgskoler.

Artikkelen vil fungere som innledning til den foreliggende antologien. Under tittelen «Bruken av handlingsrommet» blir derfor de øvrige artiklene i boken presentert. Disse gir eksempler på hvordan fag og utdanninger ved NLA Høgskolen har bidradd til utvikling av høgskolens egenart som frittstående institusjon.

Etablering i en tid uten noen lov for private høgskoler

Norsk Lærerakademi for kristendomsstudium og pedagogikk startet sin virksomhet i 1968. Akademiet skulle drive forskning, gi videreutdanning for lærere som allerede hadde fullført sin grunnutdanning, og gi utdanning i kristendomskunnskap og pedagogikk til studenter som ville kvalifisere seg for arbeid i ulike skoleslag og andre typer av virksomhet (se Stein M. Wivestads artikkel i denne antologien). Allerede på begynnelsen

av 1900-tallet ble den planlagte institusjonen omtalt som «en kristelig lærerhøgskole». Den skulle komme i tillegg til «de alminnelige lærerskoler» (Helland & Jøssang 2018: 27).

I 1943 ble det utarbeidet planer for en institusjon med ettårig utdanning og hovedfag, magistergrad eller embetseksamen. Institusjonen ble beskrevet som en vitenskapelig høgskole på universitetsnivå. Som et minimum skulle den ha to professorer, en i kristendom og en i pedagogikk, i tillegg til annet fagpersonale. Som navn ble lærerakademi prioritert fremfor lærerhøgskole. En uttalt begrunnelse for dette var å unngå sammenblanding med Norges Lærerhøgskole (Helland & Jøssang 2018: 37–38), en statlig institusjon som fra 1922 hadde gitt videreutdanning for lærere.

Den institusjonen som begynte sin virksomhet i 1968, skulle gi utdanning som kunne inngå i en cand.mag.-grad, og gi kompetanse for arbeid både i offentlige og private skoler. Dette plasserte NLA Høgskolen på linje med Norges lærerhøgskole. Planene om hovedfag i kristendoms-kunnskap og pedagogikk, og det at grunnreglene fastslo at høgskolen skulle ha lærere med professorkompetanse, tilsa at det var en høgskole på universitetsnivå som skulle etableres. At ingen av de ansatte hadde professorkompetanse da det ble søkt om eksamensrett, var et argument mot å tildele denne retten (Helland & Jøssang 2018: 71). Dette viser at også de som vurderte søknaden om eksamensrett, plasserte institusjonen på dette nivået.

Privatskoleutvalget, som avgå sine innstillinger mens NLA Høgskolen var under planlegging, klassifiserte privat sykepleie-, sosionom-, barnehagelærer- og misjonærutdanning som videregående utdanning sammen med folkehøgskoler, handelsskoler, realskoler og gymnas (Privatskoleutvalget II 1967: 5–27). Disse skolene forutsatte ikke examen artium for opptak, eller krevde den bare for noen utdanningstyper. Privatskoleutvalget fant at det bare var én av de private institusjonene, Menighetsfakultetet, «som klart har karakter av høgskole». Det ble nevnt at Misjonsskolen i Stavanger «må sies å ligge nærmest høgskolenivå», men den ble likevel plassert sammen med de andre misjonsskolene som en videregående skole (26–27). NLA Høgskolen søkte om godkjenning på linje med Menighetsfakultetet og Misjonshøgskolen.

I 1969 ble de første distriktshøgskolene opprettet. Disse ga korte, yrkesrettede utdanninger som alternativer til de lange universitetsstudiene.

Senere ble det åpnet for at de også kunne tilby hovedfag i fag der det ikke var slike studietilbud ved universiteter og vitenskapelige høyskoler (NOU 1993: 24: 23). Med lov om lærerutdanning fra 1973 ble institusjoner for førskole-, allmenn- og faglærerutdanning pedagogiske høyskoler (§ 23). Etter hvert ble også andre institusjoner som bygget utdanningen på examen artium, høyskoler. En fikk dermed en ny type høyskoler, som i hovedsak ga utdanning for ett yrke, f.eks. sykepleie- eller lærerutdanning. Private utdanningsinstitusjoner som ga tilsvarende utdanning som statlige, ble også høyskoler. Noen av dem hadde kirkesamfunn eller kristne organisasjoner som eiere, andre var eid av ideelle organisasjoner eller andre grupperinger.

Lov om tilskudd til private skoler, som ble vedtatt i 1970, fastslo at «Departementet avgjør i hvert enkelt tilfelle om en skole skal betraktes som en videregående skole eller en høyskole» (§ 1b). NLA Høgskolen ble høyskole, og kom ikke inn under loven. Etter hvert ble planene om hovedfag i kristendomskunnskap og pedagogikk realisert (Helland & Jøssang 2018). Dette var utdanning som ble gitt ved universitetene, og plasserte institusjonen på nivå med disse.

Krav om kompetanse hos det faglige personalet var en av utfordringene NLA Høgskolen sto overfor. Andre innvendinger mot eksamensrett gjaldt antatte begrensninger av de ansattes akademiske frihet. Allerede i 1965 fremmet komiteen som la planer for etableringen, forslag om at forskningens frihet skulle tas inn i grunnreglene, men dette ble ikke gjort (se nærmere om dette under presentasjonen av arbeidet med grunnreglene i artikkelen til Stein M. Wivestad i denne antologien). Det ville antakelig vært en fordel med grunnregelfesting, i og med at problematikken dukket opp igjen gjentatte ganger. Et annet forhold som ble problematisert, var at andre kriterier enn faglig kompetanse kunne vektlegges ved tilsetting (Helland & Jøssang 2018: 70–72).

Privatskoleloven gjaldt, som nevnt, ikke for NLA Høgskolen. For Menighetsfakultetet gjaldt en egen lov om eksamensrett, og sykepleiehøgskolene hadde lovhjemmel om statstilskudd til utdanningen, men ellers forelå det ikke noe lovgrunnlag for de private høyskolene (Kvam 2009: 183). Staten satte ikke betingelser for å etablere et akademi, men en slik institusjon hadde ikke krav på offentlig økonomisk støtte. Mulighetene for å få eksamensrett var der, men kriteriene for å oppnå det og

måten disse ble anvendt på, kunne variere avhengig av politisk ledelse i departementet og oppfatninger i de komiteene som vurderte fagplanene og lærernes kompetanse. Formelt hadde Norsk Lærerakademi en fri stilling og stort handlingsrom. For å kunne utføre sin oppgave som kompetansegivende institusjon var det imidlertid prisgitt politiske svingninger og vurderinger foretatt av tilsatte ved andre høyskoler og universiteter, og avhengig av gaver for å dekke utgiftene til drift.

Lov om private høyskoler

Først med vedtaket av lov om eksamensrett for og statstilskudd til private høyskoler (privathøyskoleloven) i 1986 fikk de private høyskolene ordnede juridiske forhold. Formålet med loven var «å sikre drift av private høyskoler som faglig er på høyde med statlige», og «å bidra til å sikre studenter ved slike private høyskoler tilfredsstillende vilkår» (§ 1). For å få statstilskudd måtte høyskolene tilfredsstillende krav til styringsordning, godkjenning av utdanninger og studentrettigheter. De måtte også være opprettet av religiøse eller etiske grunner eller som faglig-pedagogisk alternativ, eller utfylle det offentlige utdanningstilbudet på felter der det var et udekket behov (§ 11). Grunnlaget for godkjenning var det samme som i privatskoleloven av 1970 (§ 1).

Loven gjorde situasjonen for de private aktørene mer forutsigbar. Hvis de oppfylte spesifiserte krav, hadde de rett på godkjenning for eksamener som tilsvarte dem som ble gitt ved statlige universiteter og høyskoler. De kunne også få godkjenning for eksamener som ikke hadde statlige paralleller. Loven bestemte at statstilskuddet til høyskolene skulle være produktet av en normalsats per student fastsatt av Stortinget og et studenttall godkjent av Kongen (privathøyskoleloven § 12). Bjarne Kvam konkluderer i sin artikkel «Frå privatskulelov til felles lov for universitet og høyskular» med at formålet med tilskuddsordningen ikke var å legge til rette for konkurranse mellom private og statlige utdanningsinstitusjoner, men å sikre menneskeretter i et demokratisk samfunn (Kvam 2009: 184).

NLA fikk sitt første statstilskudd i 1977. Det var på kr 1 668 250. Da privathøyskoleloven ble vedtatt i 1986, var det kommet opp i vel ni millioner. Beløpet endret seg ikke mye de første årene etter lovvedtaket

(Helland & Jøssang 2018: 335), men loven ga sikkerhet for at det ville bli gitt tilskudd. Den satte grenser for institusjonenes frihet, samtidig som den ga dem større forutsigbarhet. Det viste seg likevel at tryggheten kunne bli truet ved innspill fra departementet og diskusjoner i Stortinget. Disse kunne f.eks. gjelde forslag om reduksjon av statsstøtten eller begrensninger i retten til å etablere nye studietilbud (se f.eks. St. meld. nr. 40 (1990–91): 96 og Innst. S. nr. 230 (1990–91): 23).

I 1987 ble det oppnevnt et utvalg «for å vurdere mål, organisering og prioritering når det gjelder høyere utdanning og forskning fram mot år 2000–2010» (NOU 1988: 28: 228). Utvalget ble ledet av professor Gudmund Hernes, og var et steg på veien mot en integrert universitets- og høyskolepolitikk. Når det gjaldt de statlige høyskolene, var Hernes-utvalget utilfreds med at det var to parallelle systemer for høyere utdanning, et for universiteter og vitenskapelige høyskoler og et for andre høyskoler. Det konstaterte at disse «dels kiver med hverandre og dels er seg selv nok». Utvalget tok initiativ til utvikling av «knutepunkter av spesialiserte, solide og stabile miljøer» integrert i et nettverk for høyere utdanning og forskning (108–109). De private høyskolenes plass i denne strukturen ble ikke berørt i NOU-en.

NLA vitenskapelig høyskole for kristendomsstudium og pedagogikk la ned et stort arbeid i en søknad om å få tildelt en knutepunktsfunksjon. Den fikk betegnelsen «verdi- og kulturformidling i pedagogiske sammenhenger, basert på en tverrfaglig tilnærming ut fra fagene teologi og pedagogikk» (Helland & Jøssang 2018: 235–236). Det tok imidlertid lang tid før noen av de private høyskolene fikk godkjenning som knutepunkter. Det viste seg dessuten etter hvert at belønning i form av økonomisk støtte og høyere status uteble, og institusjonenes iver etter å få tildelt knutepunktsfunksjoner kjølnet (Kvam 2009: 187).

Stortingets kirke- og undervisningskomite hadde i Innst. S. nr. 230 (1990–1991) uttalt at MF, Misjonshøyskolen og NLA «har status som vitenskapelige høyskoler med de krav til kompetanse, faglig nivå og ansvar for grunnforskning som dette innebærer» (24). For de statlige høyskolene ble plasseringen som henholdsvis høyskole og vitenskapelig høyskole avgjort av Kongen (lov om universiteter og høyskoler 1995, § 1), men denne loven gjaldt ikke for private høyskoler. Da bestemmelsene om institusjonsakkreditering ble innført også for disse, konstaterte departementet at

det bare var én privat høyskole som hadde «vitenskapelig» som en del av navnet, og «forutsatte at denne betegnelsen ville opphøre» hvis høyskolen ikke fikk akkreditering som vitenskapelig høyskole (Ot.prp. nr. 69 (2001–2002): 13). NLA tilfredstilte ikke kravene for institusjonsgodkjenning, og navnet på høyskolen i Sandviken ble fra 2003 endret til Norsk Lærerakademi Bachelor- og masterstudier.

I 2000 hadde Norsk Lærerakademi Vitenskapelig Høyskole, som institusjonen het på dette tidspunktet, søkt om rett til å tildele graden dr.art., en felles doktorgrad for høyskolens to fag. Fordi kristendomskunnskap og pedagogikk tilhørte to fakulteter i universitetsstrukturen, besluttet Norgesnettrådet, som hadde ansvar for denne typen vurderinger, at det måtte nedsettes to utvalg. Ett utvalg skulle vurdere institusjonen med tanke på dr.art.-grad i kristendomskunnskap, og et annet skulle vurdere den med tanke på en dr.polit.-grad i pedagogikk. Ingen av komiteene anbefalte at NLA Høyskolen skulle få tildele doktorgrader (Helland & Jøssang 2018: 236–237). Dette var i og for seg ikke uventet. Høyskolen hadde søkt om én doktorgrad, og regnet ikke med at den tilfredstilte kravene for å tildele to.

Da NLA Høyskolen startet opp med lærerutdanning i 1996, ble denne etablert ved en egen høyskole med navnet NLA Lærerhøyskole for allmenn- og førskolelærerutdanning. Kortformen av navnet ble NLA Lærerhøyskolen. Høyskolen plasserte seg på linje med andre institusjoner som ga grunnskole- og førskolelærerutdanning.

Privathøyskoleloven av 1986 var en lov om eksamensrett og stats-tilskudd. I tiårene etter ble det gradvis gjort tilpasninger som ga større muligheter for å bli inkludert i et felles system for høyere utdanning. Skulle de private høyskolene kunne konkurrere på like vilkår med de statlige, måtte de imidlertid ha et selvstendig grunnlag for handling, og ikke bare et som var avledet ut fra de reglene som gjaldt statens høyskoler (Kvam 2009: 188).

Allerede i 1994 startet arbeidet for å tilpasse privathøyskoleloven til lovverket i statlig sektor (Kvam 2009: 188). I 1998 ble det oppnevnt et utvalg som under ledelse av professor Ole Danbolt Mjøs skulle «utrede norsk høyere utdanning etter år 2000» (NOU 2000: 14: 17). Mjøs-utvalget foreslo at det skulle opprettes et uavhengig fagorgan for evaluering

og akkreditering av utdanninger og høgre utdanningsinstitusjoner (360). Organet fikk navnet Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen, med kortformen NOKUT. Mjøs-utvalget gikk også inn for at høgskolene på nærmere spesifiserte vilkår skulle kunne få status som vitenskapelige høgskoler eller universiteter (NOU 2000: 14: 349). Dette var forslag som kom til å få stor betydning for utviklingen av så vel enkeltinstitusjoner som universitets- og høgskolesektoren.

NOKUT startet sin virksomhet allerede i 2003. Ansvarsområdet omfattet både statlige og private institusjoner for høgre utdanning, og dets plassering utenfor departementet gjorde organet uavhengig av skiftende politisk ledelse. Helland og Jøssang (2018: 244) omtaler det som «ein ny og mektig aktør i sektoren». Opprettelsen av NOKUT var et av de viktigste grepene for at de private institusjonene skulle kunne bli likestilt med de statlige når det gjaldt vurdering av kvalitet og tildeling av status og rettigheter.

Gjennom endringene av privathøgskoleloven i 2002 ønsket departementet å «legge til rette for større grad av faglig frihet og ansvar for private høyskoler». Loven åpnet for akkreditering av private utdanningsinstitusjoner, og å gi de akkrediterte høgskolene utvidete faglige fullmakter (Ot.prp. nr. 69 (2001–2002): 7). Formelt innebar bestemmelsene at private og statlige institusjoner skulle bli behandlet på samme måte. Alle de statlige høgskolene ble imidlertid regnet som akkrediterte, mens alle de private måtte vurderes og godkjennes for å oppnå denne statusen (Kvam 2009: 190). Dette betød at inntil akkreditering var oppnådd, var de private høgskolene avhengig av godkjenning av alle sine studieplaner, mens de statlige kunne fastsette sine planer for studier på bachelor-nivå, og til dels også master-nivå, selv.

I årene fremover kom arbeidet med søknader om godkjenning av utdanninger og om å oppnå den statusen og selvstendigheten som institusjonsakkreditering fra NOKUT innebar, til å prege virksomheten både ved NLA Høgskolen og de andre private høgskolene. Detaljerte kriterier for godkjenning ga forutsigbarhet, men skapte også problemer. Når det gjaldt institusjonsakkreditering, bød bl.a. utformingen av høgskolenes styringsstruktur på utfordringer for de private høgskolene. Norsk Lærerakademi Bachelor- og masterstudier fikk sin akkreditering i 2006 (Helland & Jøssang 2018: 246–247).

Felles lov for private og statlige universiteter og høyskoler

Grunnlaget for universitets- og høyskoleloven av 1995 ble lagt av et utvalg ledet av professor Jan Fridtjof Bernt (NOU 1993: 24). De statlige høyskolene og universitetene fikk utvidete fullmakter. De samme faglige kravene til kvalitet ble imidlertid stilt til både private og statlige høyskoler. Loven, som ikke gjaldt for de private høyskolene, begrenset dermed deres muligheter for å konkurrere på lik linje med de statlige, og de private ble liggende etter (Kvam 2009: 187).

Mjøs-utvalget gikk inn for at det skulle bli utarbeidet et felles lovverk. Private institusjoner skulle spille en viktig rolle, og bidra til innovasjon og nyskaping innen forskning og høgre utdanning. Flertallet mente at «hensynet til kvalitet og nyskaping tilsier at offentlige og private institusjoner i prinsippet bør behandles likt», og at ved tildeling av ressurser «bør hovedprinsippet ikke være om institusjonen er privat eller offentlig eid, men om den fyller sentrale oppgaver og holder høy kvalitet» (NOU 2000: 14: 330–331).

I 2002 ble det nedsatt et utvalg som under ledelse av advokat Anders Ryssdal skulle «utarbeide forslag til felles lovverk for statlig og privat høyere utdanning», og «vurdere om det skal være en eller flere felles lover og hvordan loven(e)s indre struktur bør være» (NOU 2003: 25: 15). Arbeidet bygget på at det var «gitt tydelige, politiske føringer om at de private institusjonene ikke lenger skal være et supplement til de statlige institusjonene, men snarere et likeverdig og utfyllende alternativ» (202).

Ryssdal-utvalget foreslo at loven skulle ha en bestemmelse om at «Institusjoner under denne lov har rett til å utforme sitt eget faglige og verdimesige grunnlag, innenfor de rammer som er fastsatt i lov og institusjonens vedtekter» (160). I sin begrunnelse sier utvalget at det på denne måten ønsker å synliggjøre den institusjonelle friheten, og fortsetter: «Det vil være særlig aktuelt for å synliggjøre legitimiteten til private institusjoner som er etablert som faglig-pedagogiske alternativ eller som er opprettet av etiske eller religiøse grunner» (177).

De to lovene for privat og statlig høgre utdanning ble slått sammen til én lov, lov om universiteter og høyskoler, i 2005. De fleste bestemmelsene i loven er felles, men det er også egne paragrafer for henholdsvis private

høgskoler (§ 8) og statlige universiteter og høgskoler (§ 9-12). Den faglige autonomien og det ansvaret dette medfører, er de samme for private og statlige institusjoner (§ 1-5). Institusjonene kan ikke gis pålegg eller instruksjoner om læreinholdet i undervisningen eller forskningen, eller instruksjoner angående individuelle ansettelse eller utnevnelser, og de har «rett til å utforme sitt eget faglige og verdimessige grunnlag innenfor de rammer som er fastsatt i eller i medhold av lov.»

Loven sikret NLA-høgskolene og de andre livssynshøgskolene retten til å videreføre virksomheten på det verdigrunnlaget de hadde da loven ble vedtatt. Den gjorde det samtidig mulig for private høgskoler å være et faglig alternativ til de statlige høgskolene. På denne måten ble det viktigste momentet i § 11 i privathøgskoleloven videreført. Samtidig sikret loven også statlige høgskoler mot politisk overstyring i faglige spørsmål. Den enkelte forskers akademiske frihet ble imidlertid ikke lovfestet i 2005.

I forbindelse med behandlingen av loven ba Stortinget departementet om å «utrede behovet og mulighetene for en lovfesting av den akademiske friheten for den enkelte vitenskapelige ansatte» (Ot.prp. nr. 67 (2006–2007): 1). Et utvalg under ledelse av professor Arild Underdal fikk i oppdrag å utrede konsekvensene av individuell akademisk frihet i forhold til andre bestemmelser, og «forholdet mellom institusjonenes styringsrett og styringsbehov og den enkelte ansattes rettigheter» (NOU 2006: 7). Universitets- og høyskoleloven ble i 2007 endret i samsvar med utvalgets forslag, slik at § 1-5 nå lyder:

- (1) Universiteter og høyskoler skal fremme og verne akademisk frihet. Institusjonene har et ansvar for å sikre at undervisning, forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid holder et høyt faglig nivå, og utøves i overensstemmelse med anerkjente vitenskapelige, kunstfaglige, pedagogiske og etiske prinsipper.
- (2) Universiteter og høyskoler har ellers rett til å utforme sitt faglige og verdimessige grunnlag innenfor de rammer som er fastsatt i eller i medhold av lov.
- (3) Universiteter og høyskoler kan ikke gis pålegg eller instruksjoner om
 - a) læreinholdet i undervisningen og innholdet i forskningen eller i det kunstneriske og faglige utviklingsarbeidet
 - b) individuelle ansettelse eller utnevnelser.

- (4) Den som gir undervisning har et selvstendig ansvar for innhold og opplegg av denne innenfor de rammer som institusjonen fastsetter eller som følger av lov eller i medhold av lov.
- (5) Den som er ansatt i stilling hvor forskning eller faglig eller kunstnerisk utviklingsarbeid inngår i arbeidsoppgavene, har rett til å velge emne og metode for sin forskning eller sitt utviklingsarbeid innenfor de rammer som følger av ansettelsesforholdet eller særskilt avtale.
- (6) Universiteter og høyskoler skal sørge for åpenhet om resultater fra forskning eller faglig eller kunstnerisk utviklingsarbeid. Den som er ansatt i stilling som nevnt i femte ledd har rett til å offentliggjøre sine resultater og skal sørge for at slik offentliggjøring skjer. [...²]

Retten til å ha en «alternativ innretning av virksomheten er en del av institusjonens faglige autonomi.» Om institusjoner med alternativ faglig eller verdimessig grunnlag sier departementet at «det er en forutsetning for virksomheten på denne typen institusjoner at det faglige eller verdimessige grunnlaget innebærer noen begrensninger i den ansattes akademiske frihet». Bestemmelsen om akademisk frihet «vil ikke være til hinder for at private institusjoner i sine vedtekter eksempelvis har egne bestemmelser om vilkår for ansettelse». Det er imidlertid en forutsetning at institusjonenes faglige og verdimessige grunnlag «ikke er styrende i forhold til det vitenskapelige innholdet i undervisningen og forskningen» (Ot.prp. nr. 67 (2006–2007): 19 og 11).

Ordet «ellers» i punkt 2 ville kunne tolkes slik at det innskrenker institusjonenes rett til å utforme sitt eget faglige og verdimessige grunnlag. I Innst. O. nr. 4 (2007–2008) sier imidlertid en enstemmig kirke-, utdannings- og forskningskomite at den legger til grunn at «ordet «ellers» i lovforslaget § 1-5 annet ledd ikke medfører noen realitetsendring i forhold til gjeldende rett». Komiteen har merket seg at Nettverk for private høyskoler (NPH) har understreket dette, og «viser for øvrig til departementets vurderinger».

I Underdal-utvalgets innstilling er det et gjennomgående tema at både for statlige universiteter og høyskoler og private høyskoler vil det være

² Resten av paragrafen gjelder hvordan forskningsgrunnlaget skal stilles til rådighet og avtaler om begrensninger i offentliggjøring av resultater.

behov for institusjonsstyring internt og fra eierens og statens side. Livs-synshøgskoler er nevnt spesielt, og om dem heter det at studieplanene «vil bygge på høyskolens faglige og verdimessige grunnlag, og de vil forutsette at lærernes undervisning er i samsvar med dette» (NOU 2006: 19: 23; se også Ot.prp. nr. 67 (2006–2007): 19).

Universitets- og høyskoleloven av 2005 med endringer av 2007 ga en formell løsning på problemer i tilknytning til forholdet mellom institusjonell autonomi og akademisk frihet, et problem som hadde fulgt NLA Høgskolen helt fra etableringen. Aune-utvalget, som nettopp har avsluttet arbeidet med forslag til ny lov om universiteter og høyskoler, foreslår at bestemmelsene om akademisk frihet videreføres, med den tilføyelse at institusjonene ikke bare skal verne om akademisk frihet, men også «om de ansatte som utøver denne». Det sier eksplisitt at det «deler Underdal-utvalgets forståelse av begrepet akademisk frihet, og utvalgets resonnerer og vurderinger» (NOU 2020:3: 127, 129).

Opprettelsen av NOKUT og gjeldende regelverk hadde gjort godkjenning av studier og institusjoner forutsigbar. På den andre siden gjorde detaljerte bestemmelser, bl.a. om hvilken kompetanse personalet måtte ha for at en institusjon skulle få godkjenning for sine utdanninger, det vanskelig å tilfredsstille kravene for flere av de små institusjonene.

Underveis i denne prosessen ble tilskudsreglene for høgre utdanninger endret slik at deler av bevilgningene ble resultatbasert. Finansieringsmodellen er tredelt, med en basisbevilgning som skal gi institusjonene stabile rammevilkår, og med resultatbaserte komponenter for undervisning og forskning (NOU 2003: 25: 62–63). Noen år senere fastslo Stjernø-utvalget (se nedenfor) at finansieringssystemet var utformet på samme måte for statlige og private høyskoler, men med lavere basisbevilgninger for de private (NOU 2008: 3: 103–104). Formell likebehandling betyr altså ikke at private og statlige institusjoner har fått de samme vilkårene.

Det nye finansieringssystemet har vist seg å få sterk innflytelse på arbeidet ved institusjonene. Antall avlagte eksamener blir vektlagt, og videre- og etterutdanning blir oftere enn tidligere organisert som deler av kompetansegivende studietilbud for å gi uttelling i form av bevilgninger over statsbudsjettet. Vitenskapelig publisering i tidsskrifter og på forlag

med fagfelle vurdering har en tendens til å bli prioritert fremfor annen formidlingsvirksomhet. Samtidig har oppdrag fra Utdanningsdirektoratet og spesifiserte forskningsprogrammer i Norges forskningsråd gjort at virksomhet innen nasjonalt prioriterte områder har fått større omfang både ved statlige og private høyskoler. Finansieringsmodellen har bidradd til økt oppmerksomhet på inntjening, og dette har fått konsekvenser for hvilke studietilbud og forskningsprosjekter som prioriteres (se nærmere om dette i Stein M. Wivestads artikkel i denne boken).

Forutsigbarheten når det gjelder godkjenninger og økonomi har vært et vern, samtidig som et til dels detaljert regelverk har vært med på å styre utviklingen. For NLA Høgskolen har det vært en impuls til prioritering av planmessig utvikling av studietilbud, kompetanseoppbygging, forskning og publisering. Men det har også ført med seg en indirekte nedprioritering på områder som ikke gir uttelling ved kompetansevurdering og bevilgninger, herunder engasjement i offentlig debatt og faglig formidling til et bredt publikum.

Strukturreformperioden: fra fire små til en større høyskole

I 2008 kom NOU 2008: 3 *Sett under ett. Ny struktur i høyere utdanning*, avgitt av et utvalg ledet av professor Steinar Stjernø. Utvalget skulle «vurdere den videre utviklingen av norsk høyere utdanning i lys av samfunnets behov». Private høyskoler inngikk ikke i utvalgets mandat, men skulle omtales der det var relevant. Forslaget om å skape større og mer robuste enheter ved sammenslåing av institusjoner (NOU 2008: 3: 11, 12 og 16), vekket stor oppmerksomhet. I sin visjon for fremtiden tenkte utvalget seg at det bare skulle være åtte til ti statlige høyskoleutdanningsinstitusjoner i Norge (5).

På dette tidspunktet var det 16 kristne høyskoler i Norge. Disse hadde i 2006 fra 43 til 1978 studenter. NLA-høgskolene var registrert med 606 studenter ved NLA Lærerhøgskolen og 864 ved NLA Bachelor og masterstudier. Handelshøgskolen BI skilte seg ut blant de private med sine 14 010 studenter (NOU 2008: 3: 224). Ikke bare NLA høgskolene, men alle de

kristne var små i en situasjon der Stjernø-utvalget fant at de statlige var for små til å fortsette som egne enheter.

Utvalget anbefalte få, robuste og effektive miljøer. Dette aktualiserte sammenslåing av de to NLA-høgskolene. Noen måneder etter at Stjernø-utvalget avgav sin innstilling, nedsatte representantskapet ved NLA et utvalg som skulle utrede spørsmålet, og se på mulighetene for samlokalisering og organiseringsmodell for en eventuell fusjonert høgskole (Helland & Jøssang 2018: 254–255). Fra årsskiftet 2009–2010 ble de to NLA-høgskolene én høgskole. Den nye høgskolen fikk navnet NLA Høgskolen. Lokaliseringen ble som tidligere, med lærerutdanning på Breistein og bachelor- og masterstudier i Sandviken. Kortere utdanninger og administrative tjenester ble plassert der det passet best, og ansatte kunne ha oppgaver på tvers av utdanningssted.

Som nevnt ovenfor var alle de kristne høgskolene små. Det problemet som NLA Høgskolen sto overfor, gjaldt også andre. Av de organisasjonene som sto bak NLA Høgskolen, var Norsk Luthersk Misjonssamband også eier av Mediehøgskolen Gimlekollen i Kristiansand og Fjellhaug Misjonsskole i Oslo, og Normisjon eier av Høgskolen i Staffeldtsgate i Oslo. I 2010 ble det tatt initiativ til fusjon mellom Mediehøgskolen Gimlekollen, Høgskolen i Staffeldtsgate og NLA Høgskolen. Både Mediehøgskolen og Høgskolen i Staffeldtsgate hadde økonomiske problemer. Å gå inn i et større fellesskap ville gjøre høgskolene mindre sårbare for variasjoner i antall avlagte eksamener og dermed også i statstilskuddet. Fusjon med en høgskole som allerede var akkreditert og hadde et større fagmiljø, ville dessuten gjøre det enklere å få godkjenning for nye studier. Også Fjellhaug Misjonsskole var med i drøftingene, men ble stående utenfor fusjonen. Ved inngangen til 2013 var fusjonen mellom NLA Høgskolen, Mediehøgskolen Gimlekollen og Høgskolen i Staffeldtsgate en realitet (Helland & Jøssang 2018: 257–262). Den nye høgskolen fikk navnet NLA Høgskolen.

Den bølgen av sammenslåinger av institusjoner som ble initiert av Stjernø-utvalget, ble fulgt opp av departementet i Meld. St. 18 (2014–2015) *Konsentrasjon for kvalitet. Strukturreform i universitets- og høyskolesektoren*. Strukturreformen gjaldt ikke de private høgskolene, men var en utfordring også for dem. I løpet av en tiårsperiode ble antall private

kristne høyskoler halvert. Ansgar Teologiske Høyskole, Dronning Mauds Minne Høyskole for barnehagelærerutdanning, Fjellhaug internasjonale Høyskole, Høyskolen for ledelse og teologi og Lovisenberg diakonale høyskole er fortsatt egne høyskoler. De øvrige ni høyskolene er gjennom fusjoner blitt til NLA Høyskolen og VID vitenskapelige høyskole (se tabell).

Ser en på endringene, slår det en at tre av høyskolene ikke hadde «høyskole» som en del av navnet i 2008, mens alle har det i 2018. For to av dem fremgår det av navnet at de er vitenskapelige høyskoler. De vitenskapelige høyskolene har rett til å tildele doktorgrader og til akkreditering av studier på alle nivåer innenfor de fagområdene der de har doktorgrad, og det å ha betegnelsen med i navnet synliggjør statusen.

Navn i 2018	Navn i 2008 ³	Endring ⁴
Ansgar Teologiske Høyskole	Ansgar Teologiske Høyskole	
MF vitenskapelig høyskole	Det teologiske menighetsfakultetet	Nytt navn 2018
Dronning Mauds Minne Høyskole for barnehagelærerutdanning	Dronning Mauds Minne Høyskole for førskolelærerutdanning	Endret navn på utdanningen 2012
Fjellhaug internasjonale Høyskole	Fjellhaug Misjonshøyskole	Nytt navn 2011
Høyskolen for ledelse og teologi	Baptistenes teologiske seminar	Filadelfiakirken Oslo inn som medeier 2010
Lovisenberg diakonale høyskole	Lovisenberg diakonale høyskole	
NLA Høyskolen	Høyskolen i Staffeldtsgate Mediehøyskolen Gimlekollen Norsk Lærerakademi Bachelor- og Masterstudier Norsk Lærerakademi Lærerhøyskolen	Fusjoner 2010 og 2013
VID vitenskapelige høyskole	Betanien diakonale høyskole Diakonhjemmet Høyskole Diakonissehjemmets høyskole, Bergen Høyskolen Diakonova Misjonshøyskolen, Stavanger Rogaland Høyskole	Fusjoner 2008, 2016 og 2018

³ Kilde: NOU 2008: 3: 224.

⁴ Informasjon fra høyskolenes hjemmesider.

Som nevnt tidligere karakteriserte Privatskoleutvalget i 1967 Menighetsfakultetet som høyskole og sa at Misjonsskolen i Stavanger var den av de andre som lå nærmest dette nivået. Begge disse er nå vitenskapelige høyskoler. NLA Høgskolen er fortsatt en høyskole, men ikke en vitenskapelig høyskole. Den har flere professorer både i kristendom, pedagogikk og andre fag, et bredt studietilbud, mere robuste og solide fagmiljøer og langt flere studenter enn ved etableringen, men ikke rett til å tildele doktorgrad. I universitets- og høyskolestrukturen har den formelt lavere status enn Menighetsfakultetet og Misjonshøyskolen – som disse institusjonene het i 1968 – enn ved oppstarten. I 2019 vedtok imidlertid institusjonen å utvikle doktorgradsprogrammet *Education, existence and diversity* i samarbeid med VID vitenskapelige høyskole.⁵

NLA Høgskolen er, i likhet med de andre private høyskolene, en liten høyskole. Regnes avlagte eksamener som mål for størrelse, er det likevel av de private høyskolene bare de vitenskapelige høyskolene VID og BI som er større. Av de statlige høyskolene, vitenskapelige medregnet, er fem mindre (Kunnskapsdepartementet 2018a: 66–67).

Antall private kristne høyskoler er halvert etter 2008 (se tabellen ovenfor). I gjennomsnitt er høyskolene blitt større. Parallelt med strukturreformen, som formelt bare gjaldt de statlige høyskolene, har det foregått en radikal omorganisering innen tilsvarende privat sektor. Staten har oppnådd endringer uten å gi pålegg. De private har, i likhet med de statlige, jevnt over fått mer robuste fagmiljøer i den forstand at det er flere tilsatte og høyere kompetanse i de ulike fagene. Konsekvensene av at en ansatt slutter og variasjon i antall søkere til et studium, er ikke lenger så dramatiske som de var da institusjonene var mindre. Dette gir de private høyskolene større trygghet og handlingsrom.

For NLA Høgskolen har styrkingen av fagmiljøene vært tydeligst for de fagene som fantes ved flere av de fusjonerte høyskolene. Dette gjelder i første rekke pedagogikk, kristendomskunnskap, interkulturell kommunikasjon og musikk. Fusjonen har imidlertid også åpnet muligheter for at allerede etablerte studietilbud kan bli gitt på flere studiesteder. Dermed har bl.a. de små fagene i lærerutdanningen, utdanning som nå blir gitt

5 Publisert på NLA Høgskolens hjemmeside 23.05.19.

både i Bergen og i Oslo, fått bredere og mer solid formell kompetanse. I tillegg er det etablert nye studietilbud, herunder studium i økonomi og administrasjon i Oslo. Faglig har fusjonene gitt utfordringer, men også muligheter som høgsolen har utnyttet.

En annen endring som er verd å merke seg, og som staten overhodet ikke har lagt seg opp i, er at mens hver av de private høgsolene i 2008 hadde eier eller eiere fra ett kirkesamfunn, er det nå flere som står bak to av høgsolene (se tabellen ovenfor). For en av dem har dette sammenheng med fusjonen. VID har nå både lutherske organisasjoner og stiftelser og et ikke-luthersk trossamfunn som eiere, i og med at Metodistkirken sto bak Betanien diakonale høgscole. Dessuten kom Filadelfiakirken Oslo på vegne av pinsebevegelsen i Norge⁶ inn som ny eier, da Baptistenes teologiske seminar i 2008 ble videreført som Høgsolen for ledelse og teologi.

Det ligger utenfor denne artikkelens tema å se på konsekvenser av at to av høgsolene er blitt tverrkonfesjonelle, men når det gjelder NLA Høgsolen, er det lutherske verdigrunnlaget tatt opp i artikkelen til Oddvar Johan Jenssen i denne antologien. Han spør om NLA Høgsolen er på vei til å bli en postkonfesjonell institusjon. Samtidig viser han at bibelsyn fortsatt vektlegges. Lars Dahle har i sin artikkel et evangelikalt perspektiv på NLA Høgsolens verdigrunnlag. Han peker på felles anliggender for luthersk og evangelikal kristendomsforståelse, og at den internasjonale Lausanne-bevegelsen er en av eksponentene for en allianseøumenisk tilnærming. Ved NLA Høgsolen er det nå tilsatte med ulik kirkelig og konfesjonell bakgrunn. Bidraget fra Forskergruppen for teologi og spiritualitet i den foreliggende antologien er et eksempel på at dette kan gi det faglige arbeidet et felleskristent preg (se Innerdal mfl.).

NLA Høgsolen bygger på den kristne tro slik den er uttrykt i Bibelen og den evangelisk-lutherske bekjennelse og har lutherske eiere.⁷ Dette hindrer likevel ikke en øumenisk orientering. En slik vektlegging vil imidlertid i sterkere grad være rimelig for høgsoler som gjennom inkludering av nye eiere er blitt tverrkonfesjonelle. Når det gjelder grunnskoler, vet vi at det har vært en endring fra at alle de kristne skolene

6 Opplysningene er hentet fra høgsolenes hjemmeside.

7 Vedtekter NLA Høgsolen AS § 5 og 7.

var menighetsskoler knyttet til et bestemt kirkesamfunn, til flere økumeniske skoler og mere samarbeid på tvers av konfesjoner (Hagesæther 2018: 24–27). Det er rimelig å se utviklingen innen høgskolesektoren som en del av samme trend.

Bruken av handlingsrommet

Artiklene i den foreliggende antologien viser noe av kjernen og bredden i det faglige arbeidet ved NLA Høgskolen. Den er preget av å være skrevet i tilknytning til feiringen av høgskolens 50-årsjubileum, og retter søkelyset mot temaer som er viktige for institusjonen. Flere av artiklene har sitt utgangspunkt i foredrag og seminarer i forbindelse med jubileet. Samtidig gir artikkelsamlingen et bilde av hvordan NLA Høgskolen har utnyttet sitt handlingsrom i årene etter at pionerene begynte sitt arbeid.

For høgskoler med en uttalt kristen basis er det en forutsetning at grunnlaget har konsekvenser i praksis. Hvordan konsekvensene utmynnes, vil selvsagt være avhengig av faglig portefølje, men også variere fra tid til tid og fra institusjon til institusjon. Paul Otto Brunstad sa i sin jubileumsforelesning i 2018 at en kristen basis betyr at NLA Høgskolens pedagogiske oppdrag går ut over det å formidle kunnskap og verdier. Hver generasjon har ansvar for å videreføre sin kunnskap og erfaring til neste slektsledd. For NLA Høgskolen betyr det å være en dannelsesinstitusjon med et tydelig kristent særpreget (se artikkelen til Stein M. Wivestad).

I høgskolens vedtekter er oppdraget formulert på denne måten:

Ut fra en kristen forståelse av natur, menneske, kultur og samfunn har NLA Høgskolen som formål å fremme danning, dyktiggjøre mennesker til tjeneste i hjem, arbeid og fritid, og bidra kritisk og konstruktivt til å møte lokale, nasjonale og globale utfordringer.⁸

Dette formålet har NLA Høgskolen frihet og handlingsrom til å realisere. Særpreget kan være en ressurs for høgskolen som institusjon og i konkurransen med andre høgre utdanningsinstitusjoner. I denne antologien

8 Vedtekter NLA Høgskolen AS, § 6.

er det flere artikler som viser hvordan høgskolens kristne basis har fått konsekvenser i praksis. Kåre Melhus konsentrerer oppmerksomheten om verdigrunnlagets gjennomslag i journalistutdanningen. Marit Mjøs og Anne Karin Unneland gjør rede for hvordan det kristne grunnlaget har preget prioriteringen av spesialpedagogikk som studietilbud og utforming av studiet har fått. Margunn Serigstad Dahle og Bjørn Hinderaker synliggjør livssynsteoriens relevans for det kristne verdigrunnlaget ved NLA Gimlekollen. Og Truls Liland konstaterer at økonomiutdanningen er inspirert av arven etter Hans Nielsen Hauge, og har et spesielt fokus på etikk, samfunnsansvar og entreprenørskap.

Friheten ved å stå utenfor det statlige institusjonsfellesskapet gir ikke bare rom for å velge et annet innhold i utdanningene, men også for å prøve ut andre måter å utforme utdanningene på. Et eksempel på dette som har fått bred oppmerksomhet, er at NLA Høgskolen var først ute med temaorganisering av hele barnehagelærerutdanningen (Helland & Jøssang 2018: 268). Denne formen for organisering er senere innført som standard ved alle de høgskolene som gir slik utdanning (Kunnskapsdepartementet 2012: § 3). Å stå i frontlinjen når det gjelder faglig utvikling på denne måten, vil både kunne være et konkurransefortrinn og et bidrag til utviklingen av hele sektoren.

Helland og Jøssang gir i sin fremstilling av NLA Høgskolens historie flere eksempler på områder der NLA Høgskolen har gjort en spesiell innsats. De viser at bredden har vært stor. Forskningsfelt med tilknytning til høgskolens livssynsbasis har vært prioritert innen en rekke av fagene, men også andre områder har stått sentralt (se f.eks. Helland & Jøssang 2018: 89–97, 237 og 267–268). Den foreliggende antologien dokumenterer så vel bredde som spissing. Noen av artiklene er allerede brukt som kilder i denne artikkelen, men bredden er større enn det disse representerer. Den følgende presentasjonen av artiklene er ordnet alfabetisk etter forfatternavn, og inkluderer også artikler som allerede er nevnt:

- Lars Dahle ser NLA Høgskolens verdigrunnlag og samfunnsoppdrag i lys av evangeliskal tenkning.
- Margunn S. Dahle og Bjørn Hinderaker bruker livssynsteori som perspektiv, og fokuserer på kristne høgschooler i et livssynsåpent samfunn.

- Hilde K. Dahlstrøm og Solveig Omland har undersøkt hva norske avisledere sier om asyl og integrering.
- Ursula Småland Goth og Bjørghild Kjeldsvik ser på interkulturell kompetanse i en pedagogisk sammenheng, og vektlegger likeverd, fordommer og inkludering.
- Gunnar Innerdal, Ståle Johannes Kristiansen, Kim Larsen, May Bente Stuart Matre, Svein Rise, Peder K. Solberg og Knut-Willy Sæther gir et bidrag til kristen forståelse av mennesket.
- Oddvar Johan Jensen gjennomfører en analyse av evangelisk-luthersk tro som verdigrunnlag for undervisning og forskning.
- Truls Liland skriver om haugiansk samfunnsengasjement som modell for bedrifters samfunnsansvar i vår tid.
- Kåre Melhus reflekterer over NLA Høgskolens verdigrunnlag med journalistutdanningen som eksempel.
- Marit Mjøs og Anne Karin R. Unneland ser spesialpedagogikken i et NLA-perspektiv.
- Stein M. Wivestad drøfter NLA Høgskolens basis og formål ved etableringen og i jubileumsåret.
- Vigdis Øystese gir en presentasjon av salmenes plass og funksjon i skolen.

NLA Høgskolen bidrar til mangfold i høgre utdanning både på felter der vektleggingen har vært en konsekvens av høgskolens kristne basis, og på andre områder. Særpreget har i noen sammenhenger blitt oppfattet som for tydelig, i andre som utydelig eller annerledes enn forventet (se eksempler i artikkelen til Oddvar Johan Jensen i denne antologien). I konkurranseutsatte situasjoner har det vært behov for tilpasninger både av planer for undervisningstilbud og forskningsprosjekter for å bedre studentrekrutteringen og for å oppnå økonomisk støtte. Faren er tilpasning på bekostning av prioritering av høgskolens mest sentrale oppgaver, slik det er vist i Stein M. Wivestads artikkel.

Høgskolen startet sin undervisning med 59 studenter. Høsten 2019 er antall studenter ca. 2700. Første offentlige tilskudd kom i 1976, og første statstilskudd 1977 (Helland & Jøssang 2018: 100, 272 og 335). For 2019 var det ordinære statstilskudd 218 millioner kroner (Kunnskapsdepartementet

2018b). Noe av veksten er en direkte konsekvens av fusjonene, men alle høgskolens fire studiesteder har høyere studenttall nå enn de hadde som selvstendige institusjoner før sammenslåingen⁹. I konkurransen om studenter og penger har NLA Høgskolen lyktes på en måte som det neppe var noen som forstilt seg ved etableringen. Høgskolen har utnyttet sitt handlingsrom. Den har investert i forskning, oppbygging av kompetanse, utvikling av nye studietilbud og kontinuerlig videreutvikling av de studietilbudene som allerede er etablert.

I spenningsfeltet mellom frihet og tilpasning

Da den første loven for private høgschooler ble vedtatt i 1986, var det en forutsetning for statsstøtte at institusjonen hadde en religiøs, etisk eller faglig begrunnelse, hvis ikke høgschoolen supplerte det offentlige utdanningstilbudet på felter der det var et udekket behov. Private høgschooler skulle, i likhet med private skoler, bidra til å sikre menneskerettigheter i et demokratisk samfunn (Kvam 2009: 184).

Grunnlaget for gjeldende lov, som er felles for statlige og private høgschooler og universiteter, er at de private høgschoolene ikke bare skal være et supplement til de offentlige, «men likeverdige institusjoner som tilbyr høyre utdanning og forskning av høy kvalitet» (NOU 2003: 25: 23). De private høgschoolene skal bidra til større bredde og mangfold innen høyre utdanning enn det de statlige institusjonene gjør alene. Dette gir handlingsrom, men også utfordringer. NLA Høgskolen lever i spenningsfeltet mellom det å beholde og videreutvikle sin egenart, og å skulle konkurrere med andre utdanningsinstitusjoner om studenter og personale, statsstøtte og prosjektmidler, innflytelse og status.

Staten har gjennom vedtak av regelverk, godkjenninger og finansiering hatt sterk innflytelse på utviklingen av NLA Høgskolen. Formelt sett har NLA Høgskolen en langt sikrere og mer forutsigbar situasjon etter 50 år enn den hadde ved oppstarten. Dette har sammenheng med lover, statlig finansiering og systemer for godkjenning og kvalitetssikring for

⁹ Ingrid Galdal, Studieadministrasjonen ved NLA Høgskolen: Notat av 23.01.2019 om studenttall basert på Database for statistikk om høyre utdanning.

universiteter og høyskoler. Samtidig legger dette regelverket sterke føringer for virksomheten, og har bidradd til at det har vært nødvendig å foreta tilpasninger. NLA Høgskolen har imidlertid fortsatt rett til og rom for å starte og utvikle studier og prioritere forskning på områder som er en konsekvens av høgskolens grunnlag som en kristen høyskole, og til å prege undervisning og studiemiljø ut fra høgskolens egen basis.

I 1982 ga Toralf Tveiten, som da var ansatt ved NLA Høgskolen, ut boken *Akademisk frihet. Om universiteter og frie høyskoler og deres forhold til staten*. Han bygger bl.a. på den kjente amerikanske pedagogiske filosofen John S. Brubacher, som hevder at akademisk frihet beskytter den enkelte institusjons egenart, bidrar til variasjon og mangfold innenfor høgre utdanning og gir studentene større valgfrihet. Tveiten minner om at frie institusjoner ikke er fremmedelementer i den akademiske tradisjonen. «De er bærere av tradisjonen». Universitetenes og høgskolenes historie kan føres tilbake til frie, selvstendige og selvstyrte institusjoner (Tveiten 1982: 88–89). Tveiten legger i sin fremstilling hovedvekten på de akademiske institusjonenes autonomi, mens Brubacher i *On the Philosophy of Higher Education* (1978) behandler og verdsetter både institusjonenes og den enkelte forskers akademiske frihet.

Utviklingen av NLA Høgskolen har foregått i spenningsfeltet mellom det å være en høyskole med frihet til særpreg, og behov for å tilpasse seg utviklingen innen den høgre utdanningssektoren. Forutsigbarheten og tryggheten er blitt større i løpet av de vel 50 årene høgskolen har eksistert, men den økonomiske avhengigheten av staten og konkurransen med andre høyskoler har også økt. Behovet for tilpasning er der fortsatt, men formelt er det fra statens side ikke begrunnet i menneskerettighetene, men i at høgskolen i konkurranse med andre høyskoler skal bidra til bredde, kvalitet og innovasjon innen sektoren. Dette gir muligheter for å blankpusse vårt grunnlag og være et alternativ som skiller seg positivt ut i et mangfold av høgre utdanningsinstitusjoner.

Litteratur

lover, stortingsmeldinger, offentlige utredninger m.m.:

- Innst. O. nr. 4 (2007–2008)* Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om lov om endringer i lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler.
- Innst. S. nr. 230 (1990–1991)* Innstilling fra kirke- og undervisningskomiteen om høgre utdanning. Fra Visjon til virke. Kunnskapsdepartementet 2012. *Forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning.*
- Kunnskapsdepartementet 2018a. *Orientering om forslag til statsbudsjettet 2019 for universitet og høyskolar.*
- Kunnskapsdepartementet 2018b. *Statsbudsjett for 2019 kap. 260 post 70 – Tilskuddsbrev for private høyskoler.* Datert 19.12.2018.
- Lov om eksamensrett for og statstilskudd til private høyskoler (privathøyskoleloven) av 11.07.1986.*
- Lov om frittstående skolar (friskolelova) av 04.07.2003.*
- Lov om lærarutdanning av 8. juni 1973.*
- Lov om tilskudd til private skoler av 6. mars 1970.*
- Lov om universiteter og høyskoler av 12.05.1995.*
- Lov om universiteter og høyskoler av 01.04.2005.*
- Lov om universiteter og høyskoler av 01.04.2005, sist endret 14.12.2017.*
- Meld. St. 18 (2014–2015) *Konsentrasjon for kvalitet. Strukturreform i universitets- og høyskolesektoren.*
- NOU 1988: 28 *Med viten og vilje* (Hernes-utvalget).
- NOU 1993: 24. *Lov om universiteter og høyskoler* (Bernt-utvalget).
- NOU 2000: 14 *Frihet med ansvar. Om høgre utdanning og forskning i Norge* (Mjøs-utvalget).
- NOU 2003: 25 *Ny lov om universiteter og høyskoler* (Rysdal-utvalget).
- NOU 2006: 19 *Akademisk frihet. Institusjonelle rettigheter og institusjonelle styringsbehov* (Underdal-utvalget).
- NOU 2008: 3 *Sett under ett. Ny struktur i høyere utdanning* (Stjernø-utvalget).
- NOU 2020: 3 *Ny lov om universiteter og høyskoler* (Aune-utvalget).
- Meld. St. 18 (2014–2015) *Konsentrasjon for kvalitet. Strukturreform i universitets- og høyskolesektoren.*
- Ot.prp. nr. 69 (2001–2002) *Om lov om endringer i lov 11. juli 1986 nr. 53 om eksamensrett for og statstilskudd til private høyskoler.*
- Ot.prp. nr. 67 (2006–2007) *Om lov om endring i lov 1. april 2005 nr. 15 om universiteter og høyskoler.*
- Privatskoleutvalget 1967. *Innstilling om støtte til private skoler. Innstilling I.* Oslo: Kirke- og undervisningsdepartementet.

Privatskoleutvalget 1967. *Innstilling om støtte til private skoler. Innstilling II.*

Oslo: Kirke- og undervisningsdepartementet.

St. meld. nr. 40 (1990–91) *Fra visjon til virke. Om høgre utdanning.*

Annen litteratur:

Brubacher, John S. 1978. *On the Philosophy of Higher Education.*

San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

Hagesæther, Gunhild 2018. «Opplæringsfrihet og kristne grunnskoler».

Njål Skrunes, Gunhild Hagesæther og Bjarne Kvam (red.) *Kristne grunnskoler.*

Begrunnelse – innhold – handlingsrom: 13–34. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

Helland, Kristian og Lars Gaute Jøssang 2018. *Frå akademi til høgskule.*

Bergen: Fagbokforlaget.

Kvam, Bjarne 2009. «Frå privathøgskulelov til felles lov for universitet og høgskular

1986–2005». *Årbok for norsk utdanningshistorie: 183–195.* Utgitt av «Stiftelsen

SKOLEN – Årbok for norsk utdanningshistorie,

Tveiten, Toralf 1982. *Akademisk frihet. Om universiteter og frie høyskoler og deres forhold til staten.* Oslo: Lunde forlag.

Andre kilder:

Galdal, Ingrid 2019. *Notat av 23.01.2019 om studenttall ved NLA Høgskolen basert*

på Database for statistikk om høgre utdanning (Studieadministrasjonen ved NLA Høgskole, upublisert).

Informasjon fra de private høgskolenes hjemmesider.